

ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНИЙ ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ СОЮЗ 1920 РОКУ: ДО 100-РІЧЧЯ ПОДІЙ

Анотація. У статті на підставі джерельної бази та історіографії проаналізовано сутність Військово-Політичного Союзу між Україною і Польщею в 1920 р. Дано характеристику ситуації, яка була передумовою для створення союзу між двома сусідніми державами. Роз'яснено суть військової та політичної конвенції між УНР та Польщею. Показано наслідки цього союзу для двох держав. У висновках проаналізовано значення військово-політичного союзу, і які можна з цього зробити уроки.

Ключові слова. УНР, Річ Посполита, Україно-Польська Політична конвенція, Варшавський Договір, Військова конвенція.

Abstract. This article analyzes the essence of the Military-Political union between Ukraine and Poland in 1920 on the basis of the source base and historiography. It describes the situation that was a prerequisite for creating an alliance between two neighboring states. The essence of the military and political convention between the UNR and Poland is explained. The implications of this union for the two states are shown. The conclusions analyze the importance of a military-political alliance and that lessons can be drawn from this.

Keywords. UNR, The Commonwealth, Ukrainian-Polish Political Convention, The Warsaw Pact, Military Convention.

На початок ХХ ст. Україна, як і Польща, не мали своєї державності. Українські і Польські землі були розділені між сусідніми державами. Але саме під час Першої Світової Війни хвиля соціального і національного піднесення під гаслом «За вашу і нашу свободу» принесла як полякам, так і українцям державне відродження. Однак, тогочасна політична еліта Речі Посполитої не усвідомлювала, яке значення для Європи має незалежна Україна. З 1918 р. поляки почали збройну боротьбу проти Західноукраїнської Народної Республіки. Та ситуація, за якої поляки завдали болючого удару українцям в спину, спричинила дуже важке становище Української Народної Республіки вже влітку 1919 р.

Для встановлення нормальних відносин між Польщею та Україною та для того, щоб домогтися допомоги від Польщі в боротьбі з більшовицькою Росією, уряд Української Народної Республіки у серпні 1919 р. створив Надзвичайну Місію при уряді Польщі. Завдяки цьому уряд УНР зміг 1 вересня 1919 р. підписати угоду між польською та українською сторонами про припинення бойових дій між Українською та Польською арміями [3, 3–4]. Це було дуже важливим геополітичним рішенням, виходячи з тієї ситуації, в якій опинилася українська армія, ведучи бойові дії на два фронти: проти Білої та Червоної армій.

З огляду на ті обставини, в яких опинилася армія Української Народної Республіки в листопаді 1919 р., а саме опинившись в трикутнику смерті між польською, білою та червоною арміями, уряд УНР не бачив іншого виходу із ситуації, як підписати договір про союз з поляками проти більшовиків. Головний отаман військ Української Народної Республіки Симон Васильович

Петлюра 6 грудня 1919 р. виїхав до Варшави, і вів переговори із поляками про формування військових частин із тих українських військових, які потрапили в полон до поляків протягом 1918–1919 рр. [5, 296].

21 квітня 1920 р. було підписано україно-польську політичну конвенцію про співпрацю між Українською Народною Республікою та Польщею, що увійшла в історію під назвою «Варшавський договір 1920 року», або «Договір Петлюри-Пілсудського». Згідно з цією конвенцією, Польща визнавала право України на незалежне державне існування, а Директорію УНР польська сторона визнавала за верховну владу України. Польща зобов'язувалася не підписувати антиукраїнських угод згідно з пунктом четвертим конвенції: «Український уряд зобов'язується не укладати жодних міжнародних угод, спрямованих проти Польщі, таке ж зобов'язання бере на себе уряд Речі Посполитої перед Українською Народною Республікою», також гарантувала українцям мінімум культурних прав згідно з п'ятим пунктом «Національно-культурні права, які Польський уряд забезпечить громадянам української національності на території Речі Посполитої, будуть не меншою мірою забезпечені громадянам польської національності у межах Української Народної Республіки і навпаки» [4, 30–31]. Ця конвенція також визначала кордони між УНР і Польщею. На території Волині встановлювалися тимчасові кордони, які пізніше підлягали перегляду [1, 345].

Також у Варшаві 24 квітня 1920 р. між Польщею та УНР була підписана Військова конвенція. Ця конвенція передбачала військову допомогу Україні від Польщі разом зі спільною боротьбою проти більшовиків. Польсько-Українська військова конвенція складалася із 17 пунктів. З боку Польщі військову конвенцію підписали майор Валеріан Славек та капітан Вацлав Енджеєвич, з боку України конвенцію підписали представники Генерального Штабу генерал-хорунжий Володимир Сінклер та полковник Максим Дідовський. Згідно з цією військовою конвенцією, всі залізниці на Україні передавалися у розпорядження польської влади, харчові продукти, коні, підводи та інші засоби мав постачати до польського війська український уряд. Відповідно до Варшавського договору, армія УНР наступала на Україну разом з польською армією під загальним керуванням польського командування. Поляки брали участь в цих військових операціях тільки до Дніпра, тобто в межах лише Правобережної України, яку вони вважали своєю територією в межах 1772 р. і нібито зобов'язувалися визнати територію на користь України. Далі, на схід до Дніпра, поляки не зобов'язувалися допомогати українцям [2, 401].

Військово-політичний Польсько-Український Союз 1920 р. мав велике моральне значення, оскільки він свідчив про визнання «де-юре» державного суверенітету України й забезпечував їй політичну, військову та фінансову підтримку з боку представника Антанти на сході. Якби не було цього союзу з Польщею, національно-визвольна боротьба українського народу за свою незалежність завершилася б ще в 1919 р. без міжнародної підтримки. Україна мала всі шанси бути незалежною державою разом з незалежною Польщею, але, на превеликий жаль, поляки так ганебно поступили з Україною,

зрадивши та роззброївши українську армію в листопаді 1920 р. і спільно поділивши разом з більшовицькою Росією українські землі. Польща повинна це все глибоко усвідомити і більше ніколи в історії не повторювати таких помилок.

Джерела та література

1. Литвин С. Симон Петлюра у боротьбі за Самостійну Україну. Київ: Смолоскип, 2018. 680 с.
2. Мазепа І. Україна у вогні й бурі революції 1917–1921. Київ: Темпора, 2003. 608 с.
3. Надія і розчарування Українства. До 90-річчя підписання Варшавського договору між Українською Народною Республікою і Річчю Посполитою Польською / за ред. В. Сергійчука, М. Черненко. Київ: ПП Сергійчук М. І., 2010. 264 с.
4. Польща та Україна в боротьбі за незалежність 1918–1920: збірник матеріалів Міжнародної Наукової конференції в Луцьку, 14–15 листопада 2008 р. / за ред. Тадеуша Кшонстка. Варшава–Київ, 2010. 524 с.
5. Сергійчук В. Українські державники: Симон Петлюра. Київ: ПП Сергійчук М. І., 2009. 568 с.

Дяченко Вікторія

ВАРШАВСЬКА БИТВА 1920 р. У ФОКУСІ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ

Анотація. Окреслено формування історичної пам'яті про Варшавську битву 1920 р. З'ясовано, що, з одного боку, колективна пам'ять виступає засобом пізнання минулими, поширює та закріплює відповідні пам'яттєві смисли, які сприяють державно-національному будівництву, з іншого – сама атуалізується та форматується під впливом відповідної політики пам'яті. Проаналізовано засоби формування образу та міфологізації Варшавської битви 1920 р. у польському суспільстві (через кіно, театр, реконструкції тощо). Виокремлено питання, які потребують подальшого наукового осмислення.

Ключові слова: Варшавська битва, історична пам'ять, Польща.

Abstract. The historical memory of the Warsaw Battle of 1920 is outlined. It has been found that, on the one hand, collective memory acts as a cognition of the past, extends and consolidates relevant memory meanings that contribute to nation-building, on the other - it itself is categorized and formatted under the influence of appropriate memory policy. The means of image formation and mythologization of the Warsaw Battle of 1920 in Polish society (through cinema, theatre, reconstruction, etc.) are analyzed. Issues that need further scientific reflection are highlighted.

Keywords: Battle of Warsaw, historical memory, Poland.

Для сучасних поляків «чудо над Віслою» є однією з найважливіших подій ХХ ст. [8], тобто точкою колективної пам'яті. У свідомості поляків ця подія стала визначальною віхою національної історії, процесу відновлення польської державності. Свого часу посол Великобританії у Берліні з 1920 р. по 1926 р. лорд Едвард Вінцент д'Абернон (D'Abernon) стверджував, що Варшавська битва виявилася переломною і вирішальною у світовій історії: «Коли б битва під Варшавою завершилася перемогою більшовиків, настав би